

Renata Matusiak*

MEDIA W EDUKACJI – WYBRANE PROBLEMY EDUKACJI MEDIALNEJ

1. Wstęp. 2. Media- integralnym składnikiem środowiska człowieka i jego rozwoju. 3. Media a kształtowanie inteligencji, postaw i języka. 4. Media a wartości w życiu jednostki. 5. Kompetencje medialne jako jedno z głównych założeń edukacji medialnej. 6. Zakończenie

Abstrakt

Media są nieodłącznym elementem funkcjonowania człowieka we współczesnym świecie, gdzie jednym z głównych wyznaczników funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym jest przetwarzanie informacji. Wśród dzieci i młodzieży najbardziej popularnym medium jest Internet, który wpływa na postawy i wartości jednostki, gdyż ma funkcję opiniotwórczą, ale także na język i kompetencje jednostki. Może stanowić zarówno zagrożenie jak i wspomagać rozwój umiejętności i inteligencji jednostki. W celu rozwijania pozytywnych aspektów korzystania z mediów należy wspomagać kształcenie choćby przez taką formę jak e-learning oraz szereg działań z zakresu edukacji medialnej połączonej z pedagogiką medialną, której człowiek poddawany jest przez całe życie.

Słowa kluczowe: media, edukacja medialna, e-learning, system wartości.

* Mgr socjologii; doktorantka na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie,
e-mail: renatamatusiak@poczta.onet.eu

1. Wstęp

Ludzki mózg można porównać do komputera, jego efektywność i sposób myślenia, rozumienia różnych wartości, postaw jest zależny od tego jakie informacje zostaną mu przekazane. Nie można szacować jak dużo informacji jest przekazywanych przez media z uwagi na ciągły rozwój mediów, powstawanie nowych stacji, nowych miejsc nadawania i odbierania przekazu, nowych form i technologii. Mózg można zaprogramować za pomocą sukcesywnie od najmłodszych lat wtłaczanych w niego treści i tu dominującą rolę odgrywają media. Każdego dnia ludzie serfują po Internecie, oglądają telewizję, czytają gazety i książki nie zdając sobie sprawy, że to właśnie w tym czasie nabywają ogromną wiedzę o tym jak żyć, co jest dobre a co złe, do jakich wartości należy dążyć. Nadawcą tej wiedzy są media. Odebrane informacje zostają przeskanowane przez mózg a te wybrane jako wartościowe zakodowane w naszym sposobie myślenia i postępowania. Okazuję się, iż we współczesnym świecie grupą, która w największym stopniu chłonie treści prezentowane przez media są dzieci i młodzież do 19 roku życia i to właśnie dla nich telewizja czy Internet to już nie tylko forma spędzania wolnego czasu, ale często członek rodziny mający wpływ na codzienne życie, postępowanie i umiejętności człowieka.

2. Media – integralnym składnikiem środowiska człowieka i jego rozwoju

Wiedza o mediach staje się wyjątkowo istotnym elementem wykształcenia młodego człowieka, gdyż *różne media są integralnym składnikiem każdego jednostkowego otoczenia*¹.

¹ M. Walczak, *Media w edukacji współczesnego człowieka, cz. 1*, „Poradnik Bibliotekarza” 1/2003, s. 12.

Zdaniem J. Skrzypczaka tradycyjne narzędzia nauki i przyswajania informacji przez dziecko a nawet dorosłą osobę takie jak: książka, prasa zostały wyparte przez media. Zanotowano znaczny spadek użytkowania placówek kulturalnych typu biblioteka, muzeum czy teatr².

Znaczny spadek czytelnictwa książek i prasy sprawił także zmiany w rodzaju nadawanych programów edukacyjnych. W 1996 roku audycje edukacyjne oraz poradnicze stanowiły 8,9 % ogółu programów telewizji publicznej, a widowiska i spektakle teatralne zaledwie 1,6%. Podobnie wypadły dane struktury audycji radiowych w których programy edukacyjne i poradnicze stanowiły 3,6 % wszystkich emitowanych programów. Telewizja publiczna według 53 % ankietowanych dostarcza rzetelnych informacji a jej misja edukacyjna i propagowanie pozytywnych postaw jest oceniane pozytywnie według 36 % badanych³.

Mass media poza licznymi zagrożeniami dają dzieciom i młodzieży dużą szansę na rozwijanie własnej osobowości i edukację. Dziecko spędza dużo czasu zarówno na oglądaniu telewizji jak i na serfowaniu po Internecie.

E-Lerning jest to technika, która wykorzystuje najnowsze zdobycze technologiczne do edukacji jednostki, mowa tu o Internecie, przekazach satelitarnych, telewizji interaktywnej czy intranecie. Najczęściej formą przekazu jest komputer, który przekazuje wiedzę, formą sprawdzającą wiedzę jest egzamin przeprowadzony także za pomocą komputera i dostępu co Internetu co oddaje istotę uczenia na odległość. Charakteryzuje się brakiem kontaktu fizycznego z nauczycielem, uczniowie widzą go przez monitor i słyszą. W tym przypadku jednostka sama decyduje o tempie przekazu mając możliwość powtarzania przez

² *Popularna encyklopedia mass mediów*, red. J. Skrzypczak, Poznań 1999, s. 310.

³ W. Sończyk, *Media w Polsce. Zarys problematyki*, Warszawa 1999, s. 138.

komputer wybranych kwestii czy interesujących zagadnień. Plusem jest możliwość nauczania bez względu na położenie⁴.

Cechy e-lerningu:

- kierowanie treści dydaktycznych do rozproszonych grup studentów,
- odrzucenie tradycyjnej klasy, gdzie wymagana jest obecność wszystkich jednostek,
- Odrzucenie obecności uczestników kształcenia w jednym czasie i miejscu,
- wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjnych i zdobyczy technicznych⁵.

Ta forma nauczania powoduje, że dziecko może samo wybrać treści, tematy których chce się nauczyć, które go interesują, robi to przy wykorzystaniu Internetu w których *dobrze się porusza*, forma ta nie wymaga uczestnictwa nauczyciela (chodzi tu o metodę *distance learning* – nauczanie na odległość) i jego obecności, dziecko samo reguluje szybkość przekazu do swoich możliwości. Zaletą jest także, iż u dziecka wzrasta samodzielność i indywidualność w nauce przy zastosowaniu powyższej formy. Dostęp do nauczania nie wymaga poszukiwania placówek z określonymi przedmiotami, a jedynie kliknięcia myszką⁶.

Dziecko poznaje świat w sposób *zapośredniczony przez media*. Ma to istotny wpływ w edukacji dziecka, gdyż dzięki mediom rozwija się inteligencja dziecka. Howard Gardner opisuje inteligencje wielorakie dziecka, które kształtowane są przy pomocy informacji. Informacje są przekazywane dziecku i młodym ludziom przez media i paradoksalnie to one sprawiają przy odpowiednich zabiegach nauczania odbierania treści, że dziecko

⁴J. Pulichino, *Current Trends in e-Learning*, Research Report, March 2005, s. 1-7.

⁵<http://e.kul.lublin.pl/kurs2.html?op=5&zbid=1786&kstart=0> [dostęp z dn. 7.06.2016].

⁶J. Gajda, *Media w edukacji*, Kraków 2005, s. 63-67.

rozwija swoją inteligencję lingwistyczną, logiczno-matematyczną, wizualno-przestrzenną, muzyczną, cielesno-kinetyczną. Najbardziej dominujący wpływ kształtowania tych rodzajów inteligencji przypada na okres przedszkolny i szkoły podstawowej. Dziecko swoje umiejętności mowy nabywa w swoim środowisku, przez cały okres rozwijania swoich umiejętności porozumiewania słu-cha i naśladuje zasłyszane słownictwo. Decydującą rolę odgry-wają tutaj rodzice, rodzina jako środowisko socjalizacyjne dziecka a także media, we wczesnych latach dziecka telewizja jako najczęściej posiadane medium w otoczeniu małego dziecka. Dziecko naśladuje usłyszane słowa a także dzięki telewizji, ro-dzicom uczy się znaczenia słów i gestów. Istotnym za tym jest, aby dostosować odpowiednie treści do odbioru przez dziecko⁷. Stosownym przykładem są programy edukacyjne dla najmłod-szym, których zadaniem jest nauka języków obcych od podstaw przy wykorzystaniu postaci bajkowych. Telewizja i radio wzbo-gacają kompetencje językowe dziecka, zabezpieczają i regulują gramatyczność wypowiedzi przy nauce języka⁸.

3. Media a kształtowanie inteligencji, postaw i języka

Użycie nowoczesnych mediów stwarza zagrożenie dla pełno-wartościowego języka, gdyż coraz częściej stosuje się wiele skrótów językowych i zapożyczeń z języków obcych. Przykładem są smsy, maile, rozmowy czatowe przy użyciu których użytkownik upraszcza język na rzecz używania modnych skrótów i szybkości porozumiewania się, okazuje się że w tej sytuacji dla dzieci język jest tylko narzędziem do zrozumienia się a używanie sformuło-wań niepoprawnych gramatycznie czy stylistycznie nie jest już takie ważne. Przykładem jest rozmowa dwóch chłopców z cha-

⁷ S. Juszczyk, I. Polewaczyk, *Media wobec wielorakich potrzeb dziecka*, Toruń 2006, s. 24.

⁸ Tamże, s. 25.

rakterystycznym ograniczeniem słów do minimum i użyciem młodzieżowego slangu, który często używany jest w programach dla młodzieży:

- *Kupiłem sobie furę.*
- *Ale ściema?*

Wśród mediów istotną rolę przy wykształceniu zdolności językowych odgrywa Internet, komputer. Podczas rozmowy za pomocą komunikatorów dziecko ćwiczy także umiejętność czytania, pojmowania określonych treści. Przy użyciu programów edukacyjnych rodzic może sprawić, że dziecko bez stresu i frustracji w stosownym dla siebie tempie może nauczyć się czytać a co za tym idzie przez czytanie ćwiczyć pisownie i ortografię poszczególnych słów, komputer jest dla dziecka bardziej przyjazny niż na przykład nauczyciel i nie wywołuje tyle emocji. Dziecko w tempie dostosowanym do jego możliwości ciesząc się sukcesami związanymi z nauką nabiera chęci, aby rozszerzać swoje horyzonty. Programy edukacyjne realizowane przy pomocy komputera sprawiają, że dziecko nabywa liczne informacje, których nie jest w stanie nabyć podczas tradycyjnej lekcji, taki program poświęca czas tylko dziecku monitorując jego postępy i pokazując błędy. Dziecko nabywa wiedzę i uczy się jej wykorzystywać i to dlatego komputer może być doskonałym uzupełnieniem tradycyjnego kształcenia¹⁰.

Programy edukacyjne mają zastosowanie także w rozwijaniu inteligencji logiczno- matematycznej. Klasyczne nauczanie matematyki i związanej z nią logiką w szkołach odbywa się za pomocą wytłumaczenia dziecku podstaw i zależności matematycznych, co sprawia, że dziecko tego nie rozumie. Alternatywą wspomagającą naukę takich dziedzin u dziecka są programy edukacyjne, których zaletą jest nauka przez zabawę.

⁹ <http://www.miejski.pl/slowo-%C5%9Aciema> [dostęp z dn. 7.10.2017].

¹⁰ J. Buczyńska, *Komputer w praktyce logopedycznej*, Toruń 1999, s. 21-30.

Dziecko podejmują naukę w programie nie traktuje tego jako nauki a jako przyjemną zabawę do której chce wracać. Przy użyciu odpowiednich zadań dziecko kształci swoje umiejętności logicznego myślenia i nieświadomie uczy się rozwiązywać zadania związane z matematyką, to nie powoduje u dziecka stresu i obaw przed *stanie przy tablicy*¹¹.

Przy zastosowaniu Internetu warto także wspomnieć o wpływie gier komputerowych, gier online na edukację dziecka. Pozytywną stroną jest fakt, że gry komputerowe uczą logicznego myślenia, w sposób stopniowy użytkownik gier przechodzi na coraz wyższy stopień trudności co pomaga w wyrobieniu systematyczności i inteligentnego myślenia, przewidywania kolejnych kroków przeciwnika, przy udziale systemu nagród. Nagrody są przewidziane jako *bonus* za osiągnięcie wyższego poziomu w grze a wyższy poziom oznacza nabywanie wyższych umiejętności przewidywania i logicznego rozdysponowania ruchami w grze. W czasie gry rozwijany jest także refleks jednostki i spostrzegawczość. Pozytywny wpływ jest w tym przypadku ograniczony, bo jego dobroczynne działanie jest uzależnione od tego w jakie gry dziecko gra. Na rynku edukacyjnym obecnie jest wiele propozycji uczących wyżej wymienionych umiejętności¹².

Propozycje rynkowe gier o charakterze edukacyjnym nie są dla większości dzieci interesujące. Poniżej przedstawiony jest wykres dzieci i młodzieży, które swój wolny czas poświęcają na granie *online*. Najmłodszy internauci wyjątkowo chętnie korzystają z możliwości grania online – 70 proc. dzieci aktywnych online spędza czas na tego typu rozrywce. Wbrew stereotypom, witryny

¹¹ I. Falko, J. Jastrząb, *Terapia matematyczna*, w: *Edukacja terapeutyczna*, red. J. Jastrząb, Toruń, 2002, s. 327-332.

¹² I. Ulfik-Jaworska, *Komputerowi geniusze czy komputerowi mordercy? Oddziaływanie gier komputerowych na dzieci i młodzież*, w: *W poszukiwaniu sensu wychowania*, red. A. Leśniaka, Tarnów 2006.

poświęcone grom w sieci cieszą się niemal równym zainteresowaniem dziewczynek i chłopców.

Większość gier online nie ma charakteru edukacyjnego, są przesiąknięte agresją i brakiem zwrócenia uwagi na konsekwencje swoich czynów. Zanika w nich fakt logicznego myślenia a jedyną chęciom jest wygranie za wszelką cenę. W aspekcie edukacyjnym przynoszą szkody, gdyż są bardziej atrakcyjne dla dziecka niż nauka czy gra edukacyjna. Dzieci zostają uzależnione od gier i nie poświęcają dostatecznie dużo czasu na rozwijanie swoich umiejętności. Czas, który powinny poświęcić na odrabianie lekcji zostaje przeznaczony na grę i to ciągnie za sobą konsekwencje zaległości dotyczących materiału przerabianego w szkole, tworzy luki w wykształceniu, których dziecko nie jest w stanie nadrobić. To w konsekwencji obniża jego stopień i niweluje jej/jego szanse na rozwój intelektualny¹³.

Trzeba zaznaczyć, że kontakt z mediami nie działa w psychice dziecka na jednej płaszczyźnie, czyli na przykład nie pomaga w nabywaniu wiedzy tylko na temat języka, ale działa na wiele umiejętności jednostki. Jedną z inteligencji jaka wtedy jest rozwijana to wizualno-przestrzenna. Dziecko poza tym, że słyszy także widzi obraz, odbiera wielkość, barwy i szybkość przekazu tworzy to tak zwaną trójwymiarowość obrazów wzrokowych. Media stają się narzędziem poznawczym i tworzą u dziecka zdolność przesuwania i rotowania obrazów przy jednoczesnym ćwiczeniu pamięci, uwagi i spostrzegawczości. Trzeba zauważyć, że dziecko w wieku przedszkolnym jest w stanie odtworzyć zauważone przedmioty i ich ruchy natomiast samo nie jest w stanie widzieć obiekty z innego punktu widzenia niż własny. Za tym rozwój dziecka w styczności na przykład z programami graficznym powinien być dostosowany do rozwoju dziecka. Dziecko

¹³ Tamże.

winną pierw opanować orientację przestrzenną i podstawowe rysunki a później rozwijać swoje umiejętności wizualno-przestrzenne za pomocą mediów¹⁴.

Media rozwijają inteligencję muzyczną, czyli zdolność do tworzenia, rozumienia i przekazywania określonych dźwięków. Ten rodzaj inteligencji jest określany także intelektualną i estetyczną formą myślenia. W najmłodszych klasach łącznie z gimnazjami naucza się muzyki. Proces uczenia się muzyki, odbierania dźwięków, ich wysokości, melodii czy rytmu pozwala na wykształcenie inteligencji muzycznej. E.E. Gordon uważa, że dziecko do 9 roku życia rozwija swoje umiejętności i wrażliwość muzyczną, w późniejszym czasie ten rozwój zanika i dziecko jedynie doskonali swoje umiejętności. Inteligencja muzyczna i wykorzystanie muzyki w edukacji ma istotny wpływ na poziom przyswajania wiadomości przez dziecko. Badania wykazały, że dzieci chętniej uczestniczą w zajęciach, gdzie obecne są elementy piosenek, muzyki, wykorzystania metody nauki przez muzykę. Muzyka w połączeniu z obrazem przy użyciu w mediach stosowanych piosenek, środków muzycznych ma wpływ na emocjonalność dziecka, a to ma także wpływ na przebieg procesów poznawczych u dziecka. Multimedia, Internet, telewizja za pomocą dźwięku są w stanie wspomagać owe procesy¹⁵.

Ostatnim bardzo istotnym rodzajem inteligencji wpływającej na edukację dziecka jest cielesno-kinetyczna. Jest to zdolność do rozwiązywania problemów, tworzenia produktów, rozwoju osobistego za pomocą własnego ciała. Dziecko uczy się wyrażania emocji, swoich stanów za pomocą ciała i ruchu. Przy pomocy gier i komputera dziecko rozwija zdolności manualne, szybkość reakcji i przewidywania ruchów. Wyrażanie emocji powiązane z

¹⁴ S. Juszczak, I. Polewczak, *Media wobec wielorakich potrzeb dziecka*, dz. cyt., s. 28-29.

¹⁵ E. E. Gordon, *Umuzycznienie niemowląt i małych dzieci*, tłum. E. Kuchtova, A. Zielińska, Kraków 1997, s. 36.

inteligencją muzyczną u dziecka skutkuje rozwojem pasji tanecznych u jednostki i doskonalenia fizycznego¹⁶.

Do istotnych rodzajów inteligencji wspomagających proces edukacyjny dziecka należą jeszcze: inteligencja interpersonalna, egzystencjalna, przyrodnicza. Wszystkie mają za zadanie stymulować rozwój jednostki. Media nie mają wpływu na tylko na jeden rodzaj inteligencji, za ich pomocą dziecko rozwija kilka rodzajów jednocześnie. Taki sposób wspomagania edukacji za pomocą mediów jest bardziej skuteczny niż zwykła lekcja w szkole, urozmaicenie lekcji za pomocą dźwięku, obrazu czy filmu zachęca dziecko do rozszerzania swoich horyzontów¹⁷.

Główną rolę więc w edukacji młodego człowieka pełnią informacje, przekazywane mu treści i sposób w jaki jest to czynione. Dziecko, którego inteligencja i umiejętności kreowane są za pomocą mediów odbiera je na trzech płaszczyznach zwanych też kodami: obrazowym, werbalnym i abstrakcyjnym¹⁸. W okresie ewolucyjnym pierwszym kodem dla człowieka jest kod obrazkowy, kolejno kod werbalny, a dopiero abstrakcyjny kreuje procesy myślenia. W tradycyjnym procesie nauczania kładziono nacisk na werbalizm i tu decydującą rolę odgrywał nauczyciel oraz jego autorytet. Obecnie do przekazywania wiedzy używa się multimediów. Doszukując się skuteczności tego rodzajów mediów nacisk kładziono na harmonie między tymi trzema kodami. Obecnie istotą tego rodzaju mediów jest obraz, który ma odegrać rolę nośnika informacji, według wielu badaczy jest to błędne postępowanie i nie jest w stanie zastąpić połączenia harmonijnego z kodem werbalnym¹⁹.

¹⁶ S. Juszczuk, I. Polewczyk, *Media wobec wielorakich potrzeb dziecka*, dz. cyt., s. 31-32.

¹⁷ Tamże, s. 33-39.

¹⁸ J. Morbitzer, *O multimediach okiem pedagoga*, „Poradnik Bibliotekarza” 6/2001, s. 2

¹⁹ Tamże, s. 2.

Dostrzegając możliwe zagrożenia ze strony mediów, nie należy zapominać o ogromnych korzyściach płynących ze świadomego i przemyślanego korzystania z przekazów medialnych. Taki sposób traktowania mediów może przyczynić się do *bardziej systematycznego i krytycznego uświadamiania sobie świata* i być źródłem rozwoju własnej osobowości. Media umożliwiają uczniowi poznanie i zrozumienie zjawisk o charakterze globalnym (toczące się wojny, zagrożenia cywilizacyjne itp.). Spełniają również ważną rolę w upowszechnianiu osiągnięć kultury różnych narodów²⁰.

Do kolejnych działań mających pozytywne zabarwienie wpływu mediów jest popularyzowanie przez nie imprez sportowych, muzycznych, zachęcanie do aktywności fizycznej i artystycznej. Przy czym trzeba zaznaczyć, że media niwelując tradycyjne czytanie książek rozwinęły tak zwane księgarnie internetowe, gdzie w bardzo ciekawy sposób przedstawiają dziecku na przykład lekturę szkolną²¹.

Media zatem zostały włączone w proces szeroko rozumianej edukacji kulturalnej.

4. Media a wartości w życiu jednostki

Pojęcie *wartości* funkcjonuje w bardzo szerokim aspekcie, często mówi się o wartościach estetycznych, do których zaliczamy na przykład piękno czy wartościach materialnych, które da się przeliczyć na cenę rynkową oraz o wartościach moralnych do których zaliczamy między innymi uczciwość. Wartość to coś co jest ważne dla jednostki czy grupy zwykle określane jako dobro, które jest cenione i podlega ochronie, a także wywiera is-

²⁰ M. Walczak. *Wirtualny świat telewizji*, cz. 2, „Poradnik Bibliotekarza” 2/2003, s. 14.

²¹ J. Frołow, *Jak nowe media wpływają na czytelnictwo?*, „Poradnik Bibliotekarza” 12/2002, s. 10.

totny wpływ na stabilizację życia jednostek i grup. Socjologowie uznają, że wartości to zbiór zasad jakie przyjęła jednostka, wewnętrzny kodeks, który stworzony jest na podstawie odczuć i ocen człowieka. Mamy tu do czynienia z uporządkowaniem osobistej oceny dóbr z pośród których jedne są stawiane wyżej w przydatności do satysfakcjonującego życia a inne są spychane na dalszy plan²².

J. Szczepański mówi, że wartość cechuje szacunek jakim darzą ją jednostki lub grupa, przy czym osiągnięcie takiej wartości jest sprawą pierwszorzędą. Wartością może być idea, rzecz materialna, instytucja – czyli przedmiot wyimaginowany lub rzeczywisty, nie ma tu ograniczeń, bo zależy to od odczuć jednostki bądź zbiorowości. J. Szczepański wiąże wartości z stanem zadowolenia psychicznego jednostki lub grupy, mogące także zapewniać spójność i siłę grupie²³.

Wartości tworzą pewien system, można ich używać w dwóch kontekstach pośrednim i bezpośrednim czyli wprost, to jak zostaną użyte zależy od ich stopnia w hierarchii wartości jednostki bądź grupy²⁴. Taki sposób przekazywanie charakterystyczny jest dla mediów, jedne wartości są przekazywane wprost, a inne odbiorca musi sam wywnioskować.

Odbiorcami mass mediów są różne grupy wiekowe, stale są prowadzone badania wartości przedstawianych w mediach i ich wpływu na poszczególne grupy odbiorców, z których wyróżniamy trzy grupy wiekowe: gimnazjaliści, studenci i dorośli, jest to tylko jeden z rodzajów podziału. Współczesna kultura jest bardzo zróżnicowana, przedstawia wiele światopoglądów, przekazów i informacji i to powoduje, że *zawarte w nich wartości w konkretnej swej treści mają różny stopień ogólności i charaktery-*

²² M. Ejsmont, B. Kosmalska, *Media. Wartości. Wychowanie*, Kraków 2005, s. 75-76.

²³ J. Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1972, s. 97-98.

²⁴ S. Jałowicki, *Struktura systemu wartości*, Warszawa 1978, s. 21.

zują się odmienną zasadą wyodrębniania spośród innych współwystępujących z nimi wartościami²⁵.

Folkierska twierdzi, że mass media przedstawiają różne wartości. Wynika to z niejednorodności społeczeństwa, które zawiera w sobie różne kręgi społeczne mające odmienne systemy wartości.

Autorka wyróżnia 9 rodzajów wartości, w tym jedne są mniej oddziałujące w społeczeństwie natomiast inne mają istotny wpływ na życie i funkcjonowanie jednostek w społeczeństwie:

- wartości intelektualne – jednostki postrzegające świat w kategoriach szacunku dla
- umysłu i wysokiego zasobu wiedzy wymagają określonej wiedzy od siebie a także postrzegają wartość innych ludzi, kontaktów z nimi w zależności od ich zasobu intelektualnego. Analogicznie jest z przedmiotami, które poprawiają jakość życia intelektualisty, są znaczące, gdy pozwalają na rozwój umysłu jednostek.
- Wartości prestiżowe – jednostki oceniają innych ludzi w kategoriach posiadanych dóbr materialnych a co za tym idzie ich pozycji w społeczeństwie, istotne znaczenie ma też uznanie i opinia społeczna. Skutkiem wysokiej pozycji w hierarchii społecznej jest posiadanie określonego wpływu i władzy, wyznacznikiem wartości prestiżowych jest zatem zdobycie możliwie jak najwyższej pozycji co uznawane jest za osiągnięcie sukcesu życiowego.
- Wartości estetyczne – jednostki oceniają świat z perspektywy atrakcyjności estetycznej, nie ma tu znaczenia moralność czy prawda. Kontakty z innymi ludźmi uzależniają od możliwości znalezienia wspólnych tematów dotyczących estetyki i tu zasadnicze znaczenie ma wrażliwość na estetykę, artystyczne podejście do życia czy też obraz własnych przeżyć w tej sferze.

²⁵ A. Folkierska, *Typy wartości, ich miejsce i funkcjonowanie w kulturze*, w: *Młodzież a wartości*, red. B. Świda, Warszawa 1979, s. 94.

- Wartości materialne – jednostki kierują się konsumpcyjnym podejściem do życia i ich priorytetem życiowym jest posiadanie dóbr materialnych. Ocena innych ludzi jest skutkiem tego jakie mogą przynieść korzyści w sferze materialnej bądź to jaką pozycję materialną posiadają w społeczeństwie (stopień posiadanych zasobów finansowych). Jednostki takie utrzymują kontakty z osobami o podobnej stopie życiowej lub wyższej. Celem życiowym takich jednostek jest zwiększanie środków materialnych oraz podnoszenie swoich standardów życiowych.
- Wartości socjocentryczne – jednostka postrzega świat w kategoriach systemów i grup społecznych. Pozytywnie oceniają jednostki wnoszące wysiłek w umacnianie i rozwój grupy społecznej, środowiska w którym funkcjonują oraz jednostki, które starają się rozwiązywać problemy i aktywnie interesują się jej życiem. Ludzie wyznający te wartości twierdzą, że dobro grupy jest wyższą wartością niż dobro indywidualne jednostki.
- Wartości przyjemnościowe – kontakty z innymi ludźmi mają przynosić korzyści emocjonalne na przykład niwelowanie złych stanów emocjonalnych. Celem życia jest jego nieskomplikowanie, brak problemu natury egzystencjalnej i emocjonalnej, odprężenie i obniżenie konfliktów do minimum.
- Wartości allocentryczne – istotnym elementem jednostek wyznających te wartości jest wrażliwość na kontakty międzyludzkie, działanie na rzecz innych ludzi i przez to rozwój własnej osobowości. Celem życiowym jest niesienie pomocy innym, rozumienie ich, wrażliwość na problemy bliźniego, życzliwość w kontaktach międzyludzkich co czyni egzystencję satysfakcjonującą, a człowiek czuje się potrzebny w społeczeństwie.

- Wartości perfekcjonistyczne – jednostka postrzega świat w kategoriach doskonalenia umysłu i sprawności fizycznej, działalność jednostki wartościowana jest na podstawie korzyści w sferze umysłu i fizyczności jakie dane działania mogą przynieść²⁶.

Istotną wartością poruszaną przez media jest konsumpcjonizm, co ma związek z ideologią postmodernistyczną i redukcjonizmem antropologiczno-moralnym, który wywiera wpływ na media, a także obraz człowieka i świata jaki w nich funkcjonuje. Media nakłaniają nas do konsumpcjonizmu przez dużą liczbę reklam. Reklama jako narzędzie marketingu zachęca nas od nabywania nowych dóbr sugerując, że gdy ich nie nabędziemy będziemy gorsi od innych ludzi, będziemy nieszczęśliwi. Konsumpcjonizm pośrednio narzuca jak mamy żyć. Podobnie jest z wpływem konsumpcjonizmu na dziecko, w reklamach często sugeruje się, że dany towar posiadają wszystkie dzieci i że dziecko odbiorca też winien go mieć, bo używają na przykład tych samych lalek *Barbie* może zaprzyjaźnić się z innymi dziećmi. Reklama jest najchętniej oglądaną treścią przez dzieci i tworzy fałszywy obraz, że używając tych samych artykułów dziecko może nawiązywać relacje z innymi ludźmi lub przynależeć do tej samej grupy atrakcyjnej dla dziecka. Reklamy narzucające wartości konsumpcyjne pośrednio narzucają też wartości hedonistyczne wśród dzieci i młodzieży, oznacza to, że jeśli dziecko lub młody człowiek zakupi towar będzie szczęśliwy, sprawi mu to przyjemność, zadowolenie z życia. Jednocześnie reklamy i telewizja podważają autorytet rodzica i wartości rodzinne, przez sugerowanie dzieciom, że rodzice spełniający zachcianki dziecka,

²⁶ M. Dańkowska-Kosman, *Media i ich odbiorcy. Międzypokoleniowe rozróżnienie w odbiorze*, Warszawa 2008, s. 130-133.

które pragnie oferowanego towaru bardziej je kochają i chcą jego dobra w przeciwieństwie do rodziców, którzy nie wyrażają zgody na zakup oferowanej rzeczy²⁷.

5. Kompetencje medialne jako jedno z głównych założeń edukacji medialnej

Obecny rozwój cywilizacyjny człowieka spowodował, że chcąc brać udział w życiu społecznym nie może funkcjonować bez mediów. Teoria przymusu medialnego zakłada, że jesteśmy zmuszeni do współegzystowania z mediami w szczególności nowymi, wobec tego wszelki opór mający na celu rezygnację z ich użytkowania nie ma racji bytu. Celem edukacji szkolnej jak i medialnej jest poszukiwanie płaszczyzny porozumienia między człowiekiem a mediami. Wydaje się to oczywiste, gdyż na obecnym poziomie rozwoju cywilizacyjnego, jednym z czynników warunkujących jakość życia jest umiejętność efektywnego korzystania z mediów – tradycyjnych jak i cyfrowych co składa się na działania podejmowane w ramach edukacji medialnej²⁸.

Fundacja Nowoczesna Polska przedstawiła katalog kompetencji medialnych, których założeniem są spodziewane efekty kształcenia, określone za pomocą uzyskania konkretnych wiadomości i umiejętności. Struktura kompetencji została zobrazowana jako piramida na którą składają się następujące pola tematyczne:

- umiejętność korzystania z informacji,
- relacje w środowisku medialnym,
- język mediów,

²⁷ S. Juszczyk, *Człowiek w świecie elektronicznych mediów – szanse i zagrożenia*, Katowice 2000, s. 159.

²⁸ A. Roguska, *Środowisko mediów elektronicznych obszarem zainteresowań współczesnej pedagogiki społecznej*, w: *Pedagogika społeczna w Europie Środkowej, stan obecny i perspektywy*, red. Z. Bakosová, E. Jarosz, Brno 2009, s. 554.

- kreatywne korzystanie z mediów,
- etyka i wartości w komunikacji i mediach,
- prawo w komunikacji i mediach,
- bezpieczeństwo w komunikacji i mediach,
- ekonomiczne aspekty działania mediów²⁹.

Powyższe pola tematyczne stanowią podstawy treściowe edukacji medialnej. Na realizację edukacji medialnej nie tylko przez środowisko szkolne, ale także przez same media składają się kompetencje informatyczne, cyfrowe i medialne. Bardzo istotne jest pytanie o realizację edukacji medialnej przez same media. Jak wskazują wyżej opisane przykłady media realizują edukację medialną. Jednak na podkreślenie zasługuje fakt, że realizacja ta przebiega w sposób niewystarczający. Edukacja medialna jest realizowana poprzez media, dla mediów i o mediach. W centrum uwagi znajdują się media z których korzysta człowiek. Korzystanie staje się wymogiem współczesnych czasów. Mass media obecnie wyszły poza funkcję informacyjną, stały się na skalę globalną elementem systemu kształtowania rzeczywistości³⁰. Działania mające na celu zintensyfikować realizację celów edukacji medialnej do których należy zdobywanie kompetencji medialnych na które składa się wiedza, umiejętności i postawy jednostki powinny być wprowadzane już od lat najmłodszych w treściach medialnych przeznaczonych także dla dzieci, oraz przez całe życie. Realizacja edukacji medialnej jest procesem całościowym.

²⁹ *Katalog kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych 2014*, Fundacja Nowoczesna Polska, Warszawa 2014, w: http://edukacjamedialna.edu.pl/media/chunks/attachment/Katalog_kompetencji_medialnych_2014_EudBrrI.pdf [dostęp z dn. 02.02.2018].

³⁰ B. Siemieniecki, *Pedagogika medialna*, Warszawa 2007, s. 9.

6. Zakończenie

Współczesny człowiek odbiera dużo więcej informacji niż jego rówieśnik np. w XVIII wieku. Świat jest w pewien sposób tworzony przez informacje i kreuje naszą rzeczywistość co powoduje, że odbiór i przetwarzanie informacji stało się to dla nas rutyną, a mózg dorosłego człowieka nie jest w stanie wychwycić logicznych sprzeczności w przekazie mediów. Zastanawiający jest fakt, że skoro dorosły człowiek nie ma świadomości o tym jaki wpływ mają na niego mass media to w takim razie jaka jest skala tego wpływu na bezkrytyczne wobec nadawanych treści dziecko czy młodego człowieka? Okazuje się, że człowiek żyje w wirtualnej rzeczywistości, bowiem to czego nie ma w Internecie czy telewizji nie jest istotne dla opinii publicznej, to mass media kreują naszą rzeczywistość i to w jaki sposób mamy postrzegać poszczególne zdarzenia : co ma być dla nas ważniejsze a co mniej ważne, już sam dobór informacji i ich podział na ważniejsze i mniej ważne jest sposobem manipulacji. Wpływ mediów w szczególności Internetu względem postaw i wartości jakie wyznają dzieci i młodzież jest bardzo duży. Bezdyskusyjnie wpływają na język, rozwój inteligencji, czy posiadane kompetencje. Właściwie realizowana edukacja medialna w placówkach szkolnych skutkuje tym, że media to nie zagrożenie, a szansa na rozwój jednostki.

BIBLIOGRAFIA

Buczyńska J., *Komputer w praktyce logopedycznej*, Toruń 1999.

Dańkowska-Kosman M., *Media i ich odbiorcy. Międzypokoleniowe rozróżnienie w odbiorze*, Warszawa 2008.

Falko I., Jastrząb J., *Terapia matematyczna*, w: *Edukacja terapeutyczna*, red. J. Jastrząb, Toruń, 2002.

Folkierska A., *Typy wartości, ich miejsce i funkcjonowanie w kulturze*, w: *Młodzież a wartości*, red. B. Świda, Warszawa 1979.

- Frołow J., *Jak nowe media wpływają na czytelnictwo?*, „Poradnik Bibliotekarza” 12/2002.
- Gajda J., *Media w edukacji*, Kraków 2005.
- Gordon E. E., *Umuzycznienie niemowląt i małych dzieci*, tłum. E. Kuch-towa, A. Zielińska, Kraków 1997.
- Jałowicki S., *Struktura systemu wartości*, Warszawa 1978.
- Juszczyk S., *Człowiek w świecie elektronicznych mediów – szanse i zagrożenia*, Katowice 2000.
- Juszczyk S., Polewaczyk I., *Media wobec wielorakich potrzeb dziecka*, Toruń 2006.
- Katalog kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych 2014*, Fundacja Nowoczesna Polska, Warszawa 2014, w: M. Ejsmont, B. Kosmał-ska, *Media. Wartości. Wychowanie*, Kraków 2005, s. 75-76.
- Morbitzer J., *O multimediami okiem pedagoga*, „Poradnik Bibliotekarza” 6/2001.
- Popularna encyklopedia mass mediów*, red. J. Skrzypczak, Poznań 1999.
- Pulichino J., *Current Trends in e-Learning*, Research Report, March 2005, s. 1-7.
- Roguska A., *Środowisko mediów elektronicznych obszarem zainteresowań współczesnej pedagogiki społecznej*, w: *Pedagogika społeczna w Europie Środkowej, stan obecny i perspektywy*, red. Z. Bakosová, E. Jarosz, Brno 2009.
- Siemieniecki B., *Pedagogika medialna*, Warszawa 2007.
- Sończyk W., *Media w Polsce. Zarys problematyki*, Warszawa 1999.
- Szczepański J., *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1972.
- Ulfik-Jaworska I., *Komputerowi geniusze czy komputerowi mordercy? Oddziaływanie gier komputerowych na dzieci i młodzież*, w: *W poszukiwaniu sensu wychowania*, red. A. Leśniaka, Tarnów 2006.
- Walczak M., *Media w edukacji współczesnego człowieka, cz. 1*, „Poradnik Bibliotekarza” 1/2003.
- Walczak M., *Wirtualny świat telewizji, cz. 2*, „Poradnik Bibliotekarza” 2/2003.

NETOGRAFIA

<http://e.kul.lublin.pl/kurs2.html?op=5&zbid=1786&kstart=0> [dostęp z dn. 7.06.2016].

http://edukacjamedialna.edu.pl/media/chunks/attachment/Katalog_kompetencji_medialnych_2014_EudBrrI.pdf [dostęp z dn. 02.02.2018].

<http://www.miejski.pl/slowo-%C5%9Aciema> [dostęp z dn. 7.10.2017].

MEDIA IN EDUCATION – SELECTED PROBLEMS OF MEDIA EDUCATION

Summary

The media is an inseparable element of human functioning in the modern world, where one of the main determinants of functioning is the processing of information. Among children and teenagers, the most popular medium is the Internet, which affects both the attitudes and values of the individual, because it has an opinion-forming function, and also the language and competences of the individual. The Internet can be both a threat and a support to the development of the individual's skills and intelligence. In order to develop positive aspects of using the media, it is necessary to support education, for example through the form of e-learning and a range of activities in the field of media education combined with media pedagogy, which people undergo throughout their lives.

Keywords: media, media education, e-learning, value system.